

Стратегічні напрями розвитку НАН України

<...> 3. Інноваційна діяльність і зв'язки з виробництвом.

Національна академія наук України завжди приділяла особливу увагу впровадженню результатів науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт та комерціалізації високотехнологічних і наукоємних розробок. У 1999 р. академія, використовуючи світовий досвід, виступила ініціатором і створила на базі своїх наукових установ чотири технологічні парки, які мають дослідні виробництва, прикладні наукові підрозділи й необхідні засоби проведення досліджень. На жаль, після скасування пільг, які стосувалися діяльності технопарків, вони практично припинили свою роботу.

Для подальшої ефективної діяльності технологічних парків необхідно, насамперед, забезпечити стабільні законодавчі умови їхньої роботи, а також постійну підтримку з боку держави.

Ще одним дієвим механізмом створення та впровадження нових розробок став започаткований в НАН України з 2004 р. за ініціативи та підтримки Кабінету Міністрів України щорічний конкурс науково-технічних проектів, які мають інноваційну спрямованість. Роботи за проектами виконуються академічними установами разом із зацікавленими виробничими структурами, які, крім партнерського фінансування проектів, беруть на себе зобов'язання з впровадження створених продуктів або налагодження їх серійного випуску. За роки проведення конкурсу завершено понад 400 науково-технічних проектів. Низка розробок упроваджена на підприємствах, що були партнерами при виконанні проектів. За деякими результатами реалізації науково-технічних проектів уже налагоджено серійний випуск продукції.

З метою розвитку інновацій Академія намагається активно використовувати механізм реалізації державних цільових програм і цільових комплексних програм прикладних досліджень НАН України. Проте ефективність цих програм не є цілком достатньою у зв'язку з неможливістю задовільного фінансування їх інноваційної складової, яка є найбільш витратною.

Результатом інноваційної діяльності вчених Академії протягом 2012 р. стало виконання близько 3 900 робіт за господарськими договорами, спрямованими на підвищення технічного та технологічного рівня виробництва у різних галузях економіки, подання 835 заявок та одержання 722 патентів на винаходи та корисні моделі. У тому ж році академічними установами укладено 86 ліцензійних угод і контрактів в Україні і за кордоном.

Разом з тим обсяги виконання робіт на замовлення сторонніх організацій та впровадження новітніх розробок не повною мірою відповідають

потенційним можливостям НАН України. Зокрема, фінансування установ НАН України за спеціальним фондом державного бюджету в 2012 р. становило близько 756 млн грн, або лише 23,5 % від загальних обсягів фінансування. З них 353 млн грн – кошти, отримані за надання послуг згідно з основною діяльністю установ, що становить 47 % від обсягу спецфонду та близько 11 % від загального фінансування.

Хоча в Україні зберігся масштабний науковий комплекс, здатний ефективно продукувати результати світового рівня, науково-технічна та інноваційна сфера держави в цілому та НАН України, зокрема, не виконує належним чином роль джерела економічного зростання. Наукові результати не знаходять застосування в економіці через низьку сприйнятливість підприємницького сектора до інновацій, а в науково-технічній та інноваційній сфері спостерігається тенденція втрати кадрів і погіршення матеріально-технічного забезпечення.

Причинами виникнення такої ситуації є незадовільне фінансування науково-технічної та інноваційної сфери; недостатня ефективність системи бюджетного фінансування досліджень та розробок, у тому числі і в установах НАН України; законодавчі обмеження, що ускладнюють комерціалізацію результатів наукових досліджень; відсутність економічних стимулів у суб'єктів господарської діяльності до здійснення технологічної модернізації шляхом запровадження нових науково-технічних розробок; незадовільне мотивування та стимулювання науковців у пошуку партнерів у виробничій сфері та використанні нових ефективних методів співпраці; недоліки в питаннях захисту, об'єктивного оцінювання та використання інтелектуальної власності, створеної за державні кошти.

Завдання:

– спрямування науково-технічного потенціалу на забезпечення реальних потреб інноваційного розвитку економіки України та організацію виробництва високотехнологічних товарів і послуг;

– розвиток сучасної інноваційної інфраструктури, зокрема технологічних парків, у тому числі за рахунок істотного вдосконалення діяльності організацій дослідно-виробничої бази та науково-виробничих суб'єктів підприємницької діяльності, що існують при академічних інститутах;

– пошук і запровадження нових організаційних форм і механізмів тіснішої взаємодії з галузевими міністерствами, великими фінансово-промисловими та виробничими структурами, зокрема на засадах державно-приватного партнерства, на загальнодержавному та регіональному рівнях;

– налагодження маркетингових і патентних досліджень, необхідних для ефективної комерціалізації наукових результатів, розвиток діяльності

підрозділів з питань трансферу технологій, інноваційної діяльності та інтелектуальної власності наукових установ і створення підрозділу, відповідального за зв'язки з виробничою сферою на загальноакадемічному рівні, здійснення централізованого навчання працівників таких підрозділів;

- збільшення частки наукових досліджень і розробок, що впроваджені на підприємствах, установах та організаціях;

- активізація участі фахівців НАН України у розробленні змін до чинного законодавства з метою створення в Україні умов для інноваційної діяльності та розвитку інноваційної активності;

- підвищення рівня охорони прав інтелектуальної власності та використання результатів наукових досліджень.

Заходи:

1. Забезпечити подальший розвиток наукових досліджень, результати яких мають перспективи широкого впровадження у практику (з урахуванням наявного попиту, реальної зацікавленості виробництва та можливості імпортозаміщення), у т. ч. шляхом участі у виконанні державних цільових програм і державного замовлення, проведення конкурсів науково-технічних проектів інноваційної спрямованості.

2. Визначати основні напрями розвитку інноваційної діяльності Академії та відповідні інноваційні пріоритети на рівні відділень наук і враховувати їх при оцінюванні поданих проектів і формуванні тематики досліджень.

3. Забезпечити формування тематики прикладних досліджень з урахуванням їх відповідності пріоритетним напрямам інноваційної діяльності. При формуванні програмно-цільової тематики пріоритет надавати цільовим прикладним програмам і проектам, результати яких найбільш перспективні для комерціалізації.

4. Поширити практику розгляду на засіданнях Президії НАН України питань про стан інноваційної діяльності наукових установ Академії, впровадження ними окремих перспективних розробок, їх участь у виконанні державних цільових науково-технічних програм і державного замовлення.

5. Сприяти розвитку та активізації діяльності технологічних парків та інших інноваційних структур, створених за участі академічних установ. Організувати підготовку пропозицій щодо внесення змін до нормативно-правових актів стосовно спрощення процедур та розширення можливості використання об'єктів права інтелектуальної власності як внесків до статутних фондів при створенні спільних з інвесторами та промисловцями інноваційних структур.

6. Продовжити розвиток мережі підрозділів установ з питань трансферу технологій, інноваційної діяльності та інтелектуальної власності, посилити кадровий потенціал таких підрозділів, розширити проведення в установах

маркетингових і патентних досліджень, необхідних для ефективної комерціалізації наукових результатів, здійснення науковими установами заходів з активізації винахідницької діяльності, охорони прав інтелектуальної власності. Забезпечити централізоване щорічне навчання працівників підрозділів з питань трансферу технологій, інноваційної діяльності та інтелектуальної власності установ Академії.

7. Передбачити розроблення методичних і навчальних матеріалів щодо здійснення науковими установами НАН України комерціалізації результатів досліджень, охорони прав інтелектуальної власності.

8. Ініціювати перед Урядом і Верховною Радою України прийняття законодавчих актів, що стимулюватимуть інноваційну активність підприємств, зокрема запровадження механізму сприяння просуванню їх інноваційної продукції на зовнішні та внутрішні ринки.

9. Забезпечувати активну участь фахівців у розробленні проектів нормативних актів щодо регулювання науково-технічної та інноваційної діяльності, стимулювання приватних інвестицій в інноваційні проекти, створення пільгових умов для суб'єктів інноваційної діяльності.

10. Ініціювати на державному та регіональному рівнях розроблення та реалізацію інноваційних програм, що виконуються на засадах державно-приватного партнерства та фінансуються на паритетних засадах державою та зацікавленими виробничими підприємствами.

11. Постійно ініціювати на державному рівні виконання інноваційних науково-технічних проектів, пов'язаних з імпортозаміщенням (медицина, комунальна енергетика, агрокомплекс, природокористування, екологія, інформатизація, нові матеріали та ін.).

12. Ініціювати звернення до Уряду щодо здійснення законодавчо передбаченої державної підтримки патентування вітчизняних об'єктів інтелектуальної власності в іноземних державах.

13. Забезпечувати науковий супровід наукоємних виробництв. Регулярно заслуховувати на засіданнях Президії НАН України звіти про стан співпраці Академії з великими підприємствами та компаніями.

14. Налагодити дієві зв'язки НАН України з Українським союзом промисловців і підприємців, Федерацією роботодавців України та іншими об'єднаннями представників бізнесу (*Концепція розвитку НАН України на 2014–2023 роки // Національна академія наук України (<http://www.nas.gov.ua/text/pdfNews/CONCEPTSIYA%20ROZVYTKU.pdf>)*).